

**PAGINI NECUNOSCUTE DE ISTORIE. LITERARĂ: TUDOR ARGHEZI
– PATRONUL ȘI OMUL BRUSC**

**UNDISCOVERED FACTS IN THE HISTORY OF LITERATURE: *THE
PROTECTOR AND THE UNEXPECTED MAN* BY TUDOR ARGHEZI**

Mirel ANGHEL

**Doctorand, anul III, domeniul Filologie, subdomeniul Literatura română, Facultatea de
Litere, Universitatea din București**

E-mail: mirel.anghel@yahoo.com

Abstract

*The history of Romanian literature does not mention anything related to unpublished works of the poet, novelist and publicist Tudor Arghezi. A small part from the manuscript of an unpublished text written by Tudor Arghezi (**Patronul – The Protector**) was published in 2005 in a volume containing his articles which appeared in different newspapers and magazines between 1933 and 1940. The manuscript is the draft of a novel he intended to write. The novel was meant to be dedicated to the industrialist Nicolae Malaxa, a friend and protector of Tudor Arghezi. In 2007 the editor Gheorghe Pienescu published in **Romania literară** the rough copy of a novel that Tudor Arghezi also intended to write, **The Unexpected Man**.*

Key words: Tudor Arghezi, Malaxa, biografie, istorie literară, jurnal

Cuvinte cheie: Tudor Arghezi, Malaxa, biograpy, history of literature, journal

De cele mai multe ori, istoria literară nu reține ceea ce nu se publică într-o carte. Sau nu menționează existența unor manuscrise. Chiar dacă nu prea hotărât, se vorbește de unele manuscrise argheziene nepublicate încă. Le cunoaștem, iar de multe ori doar faptul că este un zvon ne poate determina să trecem pe lângă ele. Informațiile sunt puține, iar cei care le cunosc preferă să se rezume la a spune că este doar o „picanterie” de istorie literară, al cărei adevăr nu poate fi verificat, căci deocamdată ne lipsesc argumentele care să ne ajute să clarificăm unele aspecte.

În octombrie 2007, domnul Gheorghe Pienescu ne vorbea de anii pe care i-a petrecut în compania poetului Tudor Arghezi pentru a definitiva ediția de *Scrieri*. Printre aceste zile își făceau loc și orele de „inventar”, când editorul împreună cu Tudor Arghezi revedeau toate manuscrisele. Printre acestea se găsea și unul despre care nimeni altcineva nu știa nimic, aparent un roman dedicat unei personalități interbelice, care, prin sprijinul său financiar, l-ar fi ajutat pe poet să își publice mai multe volume. Romanul se numea, își amintea editorul arghezian, *Patronul*.

Nu cunoaștem conținutul acestui manuscris în întregime. Laolaltă cu multe alte manuscrise argheziene, și acesta a rămas în posesia fiicei poetului, doamna Mitzura Arghezi. Însă, crâmpoie din misteriosul „roman” încep să apară, așa cum au mai apărut de-a lungul timpului frânturi din corespondența lui Tudor Arghezi, caracterizate de fiica acestuia drept „inedite”, fără a mai oferi alte detalii suplimentare. Se adeverește, astfel, ceea ce tindea să rămână doar la stadiul de zvon, de „indiscreție literară”, cum numea înșuși poetul astfel de amănunte.

În anul 2005, la Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă și Univers Enciclopedic apare volumul *Opere VIII. Publicistică (iulie 1933-1940)* din ediția *Opere* de Tudor Arghezi, editat, ca și celelalte volume (volumele I-IX, apărute între anii 2000-2006), de Mitzura Arghezi și Traian Radu, care s-ar înrudi cu Gala Galaction, se spune, refăcând, astfel peste ani, cu Mitzura Arghezi, cuplul de prieteni devotați Tudor Arghezi – Gala Galaction.

Meritul deosebit al celor doi editori este în primul rând acela de a fi reprodus în notele bibliografice de la sfârșitul fiecărui volum de publicistică (volumele III-IX, căci volumele I-II cuprind poezia lui Tudor Arghezi) și însemnările lui poetului referitoare la geneza anumitor articole, dar și problemele create de cenzură de-a lungul timpului. Din multe articole sau pamflete au fost eliminate fragmente sau, în unele cazuri, articole care deranjau prea mult conducerea țării nu au mai fost publicate.

Citate din acest presupus manuscris apar în notele bibliografice de la sfârșitul volumului *Opere VIII. Publicistică (iulie 1933-1940)*. Din fragmentele reproduse aflăm că *Patronul* se numește, de fapt, *Patronul. Documentări pentru un roman*, și reprezintă un jurnal, o variantă de lucru a unui eventual roman pe care Tudor Arghezi avea intenția să îl scrie sau chiar l-a scris. Fragmentele din acest manuscris sunt reproduse în volumul menționat la paginile 1269-1271 și 1310-1311. Sunt însemnări de jurnal făcute de poet în zilele de 13, 17 mai 1937 și 16, 17 februarie 1938. Se menționează de fiecare dată că este un „manuscris inedit”. La paginile 1350-1351 sunt publicate și două fotocopii ale unor pagini din acest manuscris, sub ele fiind precizat și titlul complet : „File din manuscrisul inedit «Patronul. Documentări pentru un roman»” [1]. La pagina 1269 din volumul citat întâlnim următoarea însemnare făcută de Tudor Arghezi :

„13 mai 1937. Un telefon de la Malaxa, care la 3 aprilie îmi solicitase o petiție în vederea obținerii pentru mine a unei autorizații de apariție a unei reviste. Au fost întâi două cereri : una pentru revista «Două palme» și alta pentru «Slova literară». Tonul lor a fost găsit violent. Malaxa mi-a cerut să-l atenuez, și-atunci i-am dat o a treia cerere pentru «Bilete de papagal»” [2].

Este o perioadă de frământări, în care poetul scoate a treia serie a *Biletelor de papagal* (revistă apărută la 2 februarie 1928), acum, începând cu iunie 1937, până în februarie 1938, această publicație apare săptămânal și în format de carte, față de formatul minuscul al seriilor precedente. Mai departe, la pagina 1270, Malaxa este înlocuit cu apelativul „Patronul” : „La 5 am fost în biroul din strada Dionisie. Patronul mi-a întins cererea mea cu rezoluția ministerială : «Cenzura Buc. 12 mai 1937»” [3].

Însemnările lui Tudor Arghezi din 16 și 17 februarie 1938, înregistrează interzicerea *Biletelor de papagal*, în februarie 1938, din ordinul lui Nicolae Iorga. „Comisarii și subcomisarii au luat pur și simplu stocurile și au plecat cu ele. Un brav polițist puțin în curent cu presa înreba, intimidat de ignoranță, textual la un chioșcar : «Ai ceva cu papagal ?». Asta mă hotărăște să suspend revista al căruia nr. 44 aștepta să fie tras, după avizul Cenzurei, care îmi reține corecturile de 15 ore, astă-seară” [4].

Cunoscând constanța cu care Tudor Arghezi scria zi de zi („Nulla dies sine linea”), rezultând, astfel, o activitate publicistică mult mai bogată decât cea poetică, suntem îndrituiți să credem că paginile respective acoperă o perioadă destul de lungă de timp și că reprezintă ceva cu adevărat inedit : un jurnal pe care poetul nu l-a publicat niciodată. Mai mult decât atât, se știe cu câtă hotărâre respingea astfel de scrieri care ar putea conține informații biografice și, se temea poetul, i-ar putea *dezvălui* viața ascunsă. Mai știm că a avut intenția scrierii unor pagini cu amintiri, reunite sub titlul *Din timp* sau *O viață*. Tot ceea ce a rămas de la Tudor Arghezi în privința informațiilor biografice se găsește deghizat în opera sa. Menționăm doar câteva surse : romanele *Ochii Maicii Domnului* și *Lina*, câteva schițe sau tablete, printre care *Sângerece* și *Dintr-un foisor* (articol programatic în privința atitudinii sale față de biografie), dar și articolele publicate în 71 de ani de publicistică, în care *risipește* crâmpie din propria viață.

Singura referire din presa literară în legătură cu acest manuscris arghezian o face Gheorghe Pienescu, în articolul *Evocări: Al. O Teodoreamu*. Temător parcă, autorul aruncă doar o *scânteie* dintr-un adevăr ocolit:

„(...) Nu a redevenit pentru că a lipsit un loțiitor de rege căruia să-i placă poezia așa cum îi plăcea lui «Cărluță», și **Patronul care să o subvenționeze (Nicolae Malaxa), «patron» scris, sub acest titlu, într-un roman inedit, de Tudor Arghezi (s.m.)**” [5].

Relația lui Tudor Arghezi cu marele industriaș inerblic Nicolae Malaxa sunt puțin cunoscute. De altfel, în articolele sale, Tudor Arghezi nu îl menționează aproape deloc pe Malaxa. Din cele pe care le-am putut cerceta în volumele de publicistică apărute până acum, la sfârșitul anului 2009, am constatat că publicistul Tudor Arghezi îi dedică lui Nicolae Malaxa un singur articol: *Trenul Malaxa* [6], în care îl elogiază pe inginer, numindu-l „Mareșalul fierului și oțelului”, un om cu „o stare sufletească de adolescent”[7].

Fondul manuscriselor argheziene nepublicate încă (texte și variante) este unul destul de mare. Ceea ce nu se știe prea bine (sau deloc) are legătură cu un alt roman, de data aceasta unul „științific”, plănuț de Tudor Arghezi a avea patru volume. Conform editorului arghezian, Gheorghe Pienescu [8], poetul l-ar fi schițat la Văcărești, în octombrie 1919, iar el, ca prieten apropiat al lui Tudor Arghezi, a avut șansa de a copia în 1966 câteva pagini dintr-o dactilogramă a acestui manuscris inedit. Primul volum s-ar fi numit *Omul Bruscu*, iar ultimul – *Sfârșitul final*.

În acest roman, scriitorul dă frâu liber vizionarismului său, însă cu o anumită direcție, așa cum procedează, de exemplu, în *Cimitirul Buna-Vestire*. În *Omul Bruscu*, omenirea se întoarce la momentul adamic, trecând prin câteva etape : „Omul Bruscu” „vorbește toate limbile și cuprinde-n el toate puterile” [9]. „Omul” trece și printr-o idilă, îndrăgostindu-se de o prințesă. În anul 4117, omul, „cum se numeau ființele ridicule din care avem rușinea să ne tragem (...) era un animal feroce. Banul juca pentru el primul rol esențial în viață. Unii aveau bani, alții aveau brațe, și schimbul se făcea așa ca cei cu brațele să nu moară de foame, dar cei cu banii să și-i înmulțească cât mai mult”[10]. În evoluția lui, moartea înseamnă topirea în aer. În volumul al doilea, asistăm la „Invazia Omului Bruscu” [11], într-un timp când „Pământul e gol, totul se petrece în aer și printre planete. Pe pământ sunt numai animalele, care au evoluat în ființe de tinichea și de celuloid – și bătrânii”[12]. În cel de-al III-lea volum ne este înfățișat „Omul Bruscu în Paradis și în Infern...” [13], iar ultimul volum, *Sfârșitul final*, este, de fapt, un nou început în care „Dumnezeu, plictisindu-se singur în natura devastată, o ia de-a capul și reface pe Adam, zicând: «Toate bune, dar lăsați-mă să fac cum știu eu. Primul meu proiect a fost cel mai bun. Ascundeți toate urmele trecutului și să ne culcăm și să ne deșteptăm ca și cum n-ar fi fost nimic și să-l facem pe Adam cu scuipat»” [14].

Interesantă este ipostaza în care Tudor Arghezi îl plasează, în volumul al III-lea, pe G. Corbescu, deputat liberal și om de casă al Brătienilor, având funcția de Comisar al guvernului român pe lângă Armatele Aliate din primul război mondial. G. Corbescu a dat ordinul în urma căruia ziaristii „colaboraționiști” de la ziarul bilingv *Gazeta Bucureștilor – Bukarester Tageblatt* (printre care se afla și Tudor Arghezi) au fost arestați în noiembrie 1918 și apoi întemnițați la închisoarea (fostă mănăstire) Văcărești. G. Corbescu este pus, în acest „roman științific” în Infern, să se lupte cu materiile fecale.

Romanele *Patronul* și *Omul Bruscu* sunt proiecte argheziene care, deși concretizate în opere, nu au fost încă publicate. Altele s-au concretizat doar în parte. Ciclul de poezii *Cântare omului* era plănuț a avea două părți, *Omul* și *Neomul*. Prima parte a văzut lumina tiparului în volumul *Cântare omului* (publicat în 1956 și considerat de mulți a fi fost unul dintre semnele *înclinării* lui Tudor Arghezi în fața regimului comunist), dar partea a doua, *Neomul*, „care ar fi zugrăvit chipul de contrast al unui anume tip de om, sporind valoarea celui dintâi” [15], nu a mai fost publicată. La fel s-a întâmplat cu volumul de pamflete anti-clericale, *Icoane de lemn*, care a avut în manuscris peste 1000 de pagini, cuprinzând și portrete ale inefabilului monahal, după cum însuși Tudor Arghezi mărturisea. Însă, cea de-a doua parte a fost refuzată de editori, care au reținut doar partea scandalosă.

Concluzii.

Manuscrisele argheziene rămase nepublicate își așteaptă vremea în care vor putea fi oferite cititorilor. Un semn încurajator în această privință îl reprezintă publicarea unor fragmente din manuscrisele lăsate în urmă de Tudor Arghezi. De o importanță deosebită pentru istoria literară, fragmentele publicate de Mitzura Arghezi și Traian Radu sunt doar o parte dintr-un jurnal al poetului, jurnal pe care el nu l-a menționat niciodată, refuzând cu hotărâre abordarea genului

biografic. În întregimea lor, operele argheziene ar putea reda cititorilor un scriitor inedit, sporind cuprinderea tematică a lui Tudor Arghezi.

BIBLIOGRAFIE

1. Arghezi, T., *Opere VIII. Publicistică (iulie 1933-1940)*, Ediție îngrijită și note bibliografice de Mitzura Arghezi și Traian Radu, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, Univers Enciclopedic, București, 2005, pag. 1351.
2. Arghezi, T., *Opere VIII. Publicistică (iulie 1933-1940)*, pag. 1269.
3. Arghezi, T., *Opere VIII. Publicistică (iulie 1933-1940)*, pag. 1270.
4. Arghezi, T., *Opere VIII. Publicistică (iulie 1933-1940)*, pag. 1310.
5. Pienescu, G., *Evocări : Al. O. Teodoreanu*, în *România literară*, nr. 27/2007 (s-a consultat resursa electronică http://www.romlit.ro/al_o_teodoreanu la 18 decembrie 2009).
6. Arghezi, T., *Trenul Malaxa*, în *Opere VIII. Publicistică (iulie 1933-1940)*, pag. 776-779.
7. Arghezi, T., *Trenul Malaxa*, *Opere VIII. Publicistică (iulie 1933-1940)*, pag. 778.
8. Pienescu, G., *Un roman de aventuri (Restituiri: Arghezi)*, în *Manuscriptum*, IV, nr. 4, 1973, pag. 119.
9. Pienescu, G., *Un roman de aventuri (Restituiri: Arghezi)*, în *Manuscriptum*, IV, nr. 4, 1973, pag. 122.
10. Pienescu, G., *Un roman de aventuri (Restituiri: Arghezi)*, în *Manuscriptum*, IV, nr. 4, 1973, pag. 121.
11. Pienescu, G., *Un roman de aventuri (Restituiri: Arghezi)*, în *Manuscriptum*, IV, nr. 4, 1973, pag. 123.
12. Pienescu, G., *Un roman de aventuri (Restituiri: Arghezi)*, în *Manuscriptum*, IV, nr. 4, 1973, pag. 123.
13. Pienescu, G., *Un roman de aventuri (Restituiri: Arghezi)*, în *Manuscriptum*, IV, nr. 4, 1973, pag. 123.
14. Pienescu, G., *Un roman de aventuri (Restituiri: Arghezi)*, în *Manuscriptum*, IV, nr. 4, 1973, pag. 123.
15. Arghezi, B., T., *Dincolo de zare*, Casa de presă și editură „Anotimp”, Editura Abaddaba, Oradea, 1998, pag. 97.